

poètic, teatral, historiogràfic, arqueològic i de cultura popular que bé es mereix ser conegut i valorat. Allí, des d'Andorra la Vella, i per tots els camins que fressà —de l'Empordà al Rosselló o del Pallars a Occitània—, va poder desplegar, amb llibertat i la solidaritat que trobava, el seu neguit de reconstrucció humana, social i patriòtica, que fonamentava en allò que havia viscut de petit: la terra, la naturalesa, és la nostra aliada, i l'home —individualment i socialment— ha de reprendre'n el contacte a partir del «vell saber» que, històricament, ha donat la tradició.

Un home-comte Arnau

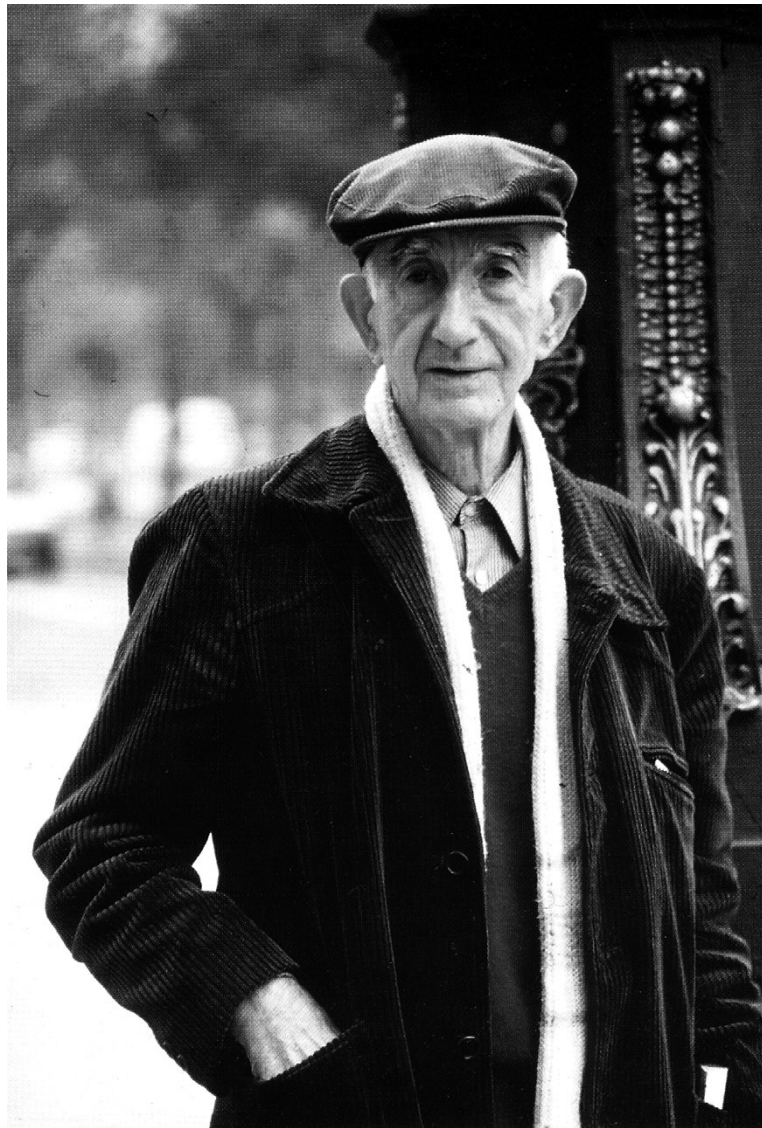
Enmig del silenci de les altes valls, del camí de l'aigua i dels núvols, de l'herba menuda i de l'enorme muntanya, reaprèn, ell també, el misteri, el sentit i la profunditat de tot el vivent. I la seva màquina mental-corporal de crear, dirigir, coordinar i motivar fets indescoberts de cultura i vida, es posa en moviment. Esdevé, com va dir Tomàs Roig i Llop, un «home-comte Arnau». Mai no va tenir por ni va patir per la «seva» figura o el «seu» futur. El seu món ambulat eren els centenars d'amics i col·laboradors que tenia en els seus espectacles teatrals-musicals-poètics i, en el seu itinerari, tant podia dormir en un castell com en una cabana de pastors i tant podia fer un àpat

les essencials accions del viure», l'acusa de ser un «frenètic constructor d'artefactes», que posen en perill la «seva base natural», alhora que les ciutats «es converteixen més i més cada dia en un aparell, gegantíment monstruós, de tortura».

La revolta personal

Tot el que hem anat dient, per pura evidència, en els últims trenta anys, l'Albert ja ho flairava molt abans. La destrucció del món que marxava —el del respecte, la solidaritat i l'estalvi—, ofegat pel món que arribava, el treia de polleguera, i per això cridava, s'irritava i es malhumorava més que de costum. La negació que la societat i la política feia del que per a ell era l'evidència harmònica i lògica de les coses i de les persones li era un turment: sabia o intuïa que, a partir d'un cert moment, aquí i en qualsevol lloc del món, el «vell saber» ancestral quedaria arraconat interessadament com a «inservible» i seria suplantat per la pura cobdícia, el mal gust, la ignorància, l'individualisme de consum privat, l'arrogància, el malbaratament dels recursos i de la vida; en definitiva, malestar, contaminació i conflictes. Com així ha estat, com així és.

I l'Esteve Albert es revoltà. Si en el camp de la cultura i de la història tractà de rescatar els orígens mun-

la nostra història. Des del seu estatge assegurat d'Andorra —de fet, un altre exili polític—, l'Albert feu de cap de pont entre la Catalunya franquista i la Catalunya occitana que es dessagnava culturalment —i d'altres maneres— sota la fèrria tutela administrativa de París. Col·laborà en les principals revistes dels exiliats, va promoure editorials com la *Barcino*, on va escriure abundantment, i va servir de ferment perquè d'altres ho fessin en tots els camps d'interès col·lectiu: geografia, història, arqueologia, dret, folklore, llengua i literatura.

Impulsor de la cultura pirinenca

Tota aquella revifada de cultura pirinenca —que no era cultura morta als llibres, sinó renovada vigència per a un futur respectuós amb aquells imponents paisatges— va escampar-se pel Rosselló, el Vallespir, l'Empordà, la Garrotxa, el Conflent, el Capcir, l'Alt Urgell, la Cerdanya, Andorra, el Pallars, la Vall d'Aran i la Ribagorça. Totes aquestes terres i gents sabien del pas atrafegat, però inevitable, de l'Esteve per aquests paratges.

I avui podem ben dir que, des dels anys setanta, el que hi ha de consciència ecològica en aquestes contrades prové, en bona part, de la feinada de relació humana en

Enmig del silenci de les altes valls, del camí de l'aigua i dels núvols, de l'herba menuda i de l'enorme muntanya, Esteve Albert reaprèn el misteri, el sentit i la profunditat de tot el vivent.

Sabia que el «vell saber» ancestral quedaria arraconat com a «inservible» i seria suplantat per la pura cobdícia, el mal gust, la ignorància, l'individualisme de consum privat, l'arrogància i el malbaratament dels recursos i de la vida.

excel·lent com estar tres dies sense menjar, o rosegant simplement una poma. També podia estar dies i dies escrivint i, de sobte, fer centenars de quilòmetres per anar a cercar una dada històrica o arqueològica al lloc més impensat. El seu cotxe va esdevenir el vehicle més amortitzat per a la cultura catalana. Sobre aquelles quatre rodes, com en el seu domicili-arxiu, hi viatjava de tot.

Molts anys abans que aparegués l'Assemblea de Catalunya (1971) i els primers moviments ecologistes (1975-1976), Esteve Albert, en el seu pensament i en la seva pràctica, ja era un home d'unió catalana, de coordinació popular i de combat social alternatiu a un «progrés» del qual ja veia que no podia sortir res de bo. I així ho començà a comprendre ben aviat, quan, en paral·lel al llarg moment dictatorial, l'incipient model socioeconòmic d'aglomeració urbana i consum industrial començà, també, a destruir el «vell saber» agrari, forestal, ramader, artesanal i comunitari que ens lligava a uns paisatges. És llavors que escriu l'assaig que esmentàvem al començament, on defineix l'home com «un animal de passions desordenades que altera

tanyencs de Catalunya, en el de la vida (societat i natura damunt del nostre territori) tractà que l'onada del mal desenvolupament econòmic que ens queia a sobre no arrasés els nostres senyals identitaris: la geografia, l'arquitectura popular, les comunitats rurals, la llengua, els camins, les tradicions festives, els vells sabers agraris, etc. Des d'Andorra fundà el moviment Cultura Popular Pirinenca Salut i Pau, creà l'editorial Pyrene, museus i centres de cultura, seminaris i col·loquis, tot amb la idea de formar una consciència activa de defensa conjunta del patrimoni natural-cultural-humà pirinenc i, per extensió, català, perquè el seu radi d'acció, viatjant com ho feia, abastava ben bé tots els territoris catalans.

Avançant-se, també, a l'actual eufòria de les cases de turisme rural, a finals dels anys vuitanta, des de l'Ajuntament del seu poble natal, Dosrius, i amb destí a la Conselleria de Cultura, adreçava la petició de fundar una Escola de la Natura, en terrenys oferts per ell mateix, que servís de pràctiques i recerques històriques, arqueològiques, botàniques, de conreus biològics, psicoterapèutics i d'apro-

fitaments del bosc, «tal com es fa arreu d'Europa —hi deia— per a gent de totes les edats que tinguin necessitat de trobar un ambient de repòs psíquic i físic en un clima òptim, tranquil i a prop del bosc».

A Barcelona tothom s'empaita

En el seu article «Escoles de pagès» (*El Punt*, 16-07-1991), Santiago Vilanova també reivindicava el caràcter pioner de l'acció del pagès-poeta-ecologista Esteve Albert, el qual, davant d'un territori de muntanya que «ha estat víctima innocent i ignorada d'un catastròfic despoblament», considerava una prioritat nacional el seu repoblament, a fi de «desempal·legar-se de l'alienació de la ciutat». L'aversion que li donaven les grans concentracions humanes, se'm feu palpable, en ple Passeig de Gràcia, el 1988, quan em digué:

«Barcelona és com un gra de pus que ha de rebentar. Aristòtil ja deia que la ciutat ideal era de 35.000 habitants. Ara, imagina't! Aquí tothom viu amb l'aigua al coll, la gent s'empaita l'una a l'altra i s'entrebancan sense voler.

Us planyo! Jo sóc un home que fuig. No veus que estem tots empaitats? Doncs, fugir!»

No podia ser d'altra manera per a l'home que, des de la seva primera joventut, s'encantava davant les cales de la Costa Brava, les neus i els estanyols del Pirineu, que havia nascut entre pins i alzines i que «el silenci en plena muntanya» li tenia el cor robat. Des de 1977, en què el vaig conèixer, havia conversat diverses vegades amb ell: a Vallfogona de Riucorb, a Dosrius, a Barcelona, a Puigcerdà i anant de camí, amb el seu cotxe, a Montsegur, l'alt indret del catarisme occità.

La seva obra perdura en aquests amples espais de Catalunya sota dominació francesa, perquè no s'ha d'oblidar que els avui populars Focs de la Nit de Sant Joan, i la Flama del Canigó, que és des d'on s'encenen, va ser una idea, nascuda el 1957 a Perpinyà, en la qual l'Albert també hi estava ficat. Igualment, el 1950, donà suport al Festival Casals de Prada, per no parlar dels seus escrits sobre Catalunya i Occitània, sobre Verdaguier i el Canigó i les nombroses representacions teatrals-musicals, en plena natura, que dirigí sobre fets de

xarxa que hi feu l'Albert durant tota la dècada anterior. Si avui visqués, estaria al capdavant de les protestes contra la línia de Molt Alta Tensió que ha de creuar el seu estimat Pirineu per aquestes muntanyes del Vallespir i endinsar-se per la plana del Rosselló, llocs que per a ell no suposaven un canvi de país, sinó la continuïtat geogràfica d'una mateixa cultura, perquè sostenia que els Pirineus no són cap barrera.

«Anant com vaig, haig de morir d'una patacada», em deia en aquella ocasió de 1988. Doncs, no: va morir com un pollet, l'octubre de 1995, en una residència d'Andorra, on l'havia anat a veure per darrera vegada a fi d'enllestir una biografia —prou al·lucinant— sobre la seva vida.

Sovint, els ecologistes catalans hem anat a buscar aliment intel·lectual per a la nostra teoria en els grans noms d'anomenada europea i nord-americana, però també convé saber que Catalunya ha donat un tipus com l'Esteve Albert que, en la seva intuïció, recerca i vida quotidiana, està, com a mínim, a la mateixa alçada de molts dels que hem admirat i encara admirem.